

Stagg-gräsmarker

Artrika stagg-gräsmarker på silikatsubstrat

Species-rich *Nardus* grasslands, on siliceous substrates in mountain areas (and submountain areas, in Continental Europe)

EU-kod: 6230

Länk: Gemensam text (namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#2

Beskrivning av naturtypen

Länk: Gemensam text (beskrivning av naturtypen)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#2](#)

Utdrag ur EU:s tolkningsmanual

Closed, dry or mesophile, perennial *Nardus* grasslands occupying siliceous soils in Atlantic or sub-Atlantic or boreal lowland, hill and montane regions. Vegetation highly varied, but the variation is characterised by continuity. Nardetalia: 35.1-*Violo-Nardion* (*Nardo-Galion saxatilis*, *Violion caninae*); 36.31-*Nardion*. Species-rich sites should be interpreted as sites which are remarkable for a high number of species. In general, the habitats which have become irreversibly degraded through overgrazing should be excluded.

Svensk tolkning av definitionen

Artrika, hävdpräglade stagg-gräsmarker nedanför trädgränsen på torra-friska, sili-katrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Kommentarer

På stagg-gräsmarker är stagg en av de viktigaste arterna men för att det ska räknas som 6230 måste vegetationen i övrigt vara artrik, det räcker inte med att det bara finns stagg. Varken mycket magra marker där staggen helt dominerar och få andra arter finns (räknas normalt som torra hedar 4030) eller gödningspåverkade marker med stagg men i övrigt trivial vegetation ska räknas som 6230. Artrika marker behöver å andra sidan inte ha så stor stagg-förekomst för att kunna föras till 6230, men den ska finnas väl spridd i markerna. Den nordiska naturtypen 6270 motsvarar delvis det som räknas till 6230 i övriga Europa.

Stagg-gräsmarkerna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Gränsdragning mot andra naturtyper

- Stagg-gäsmarker skiljs från silikatgräsmarker (6270) genom en påtaglig förekomst av stagg.
- Stagg-gräsmarker skiljs från torra hedar (4030) genom att hysa en artrik flora utan dominans av risvegetation (max 40 %) tillsammans med påtaglig förekomst av stagg. Observera att torra-friska, mycket artfattiga betesmarker där staggen helt dominerar dock räknas som torra hedar eftersom de inte uppfyller kriteriet för hög artrikedom.
- Vid påtaglig förekomst av kalkkrävande växter se kalkgräsmarker (6210).
- Vid krontäckning av träd och buskar (som inte är av igenväxningskaraktär) på över 30 % se trädklädd betesmark (9070) eller skogshabitat. Om naturtypen inte är i gynnsamt tillstånd och på restaureringsmark kan täckningsgraden av träd och buskar vara högre än 30 %. I dessa fall utgörs dock en del av träd- och buskskiktet av igenväxningsvegetation som bör röjas undan. Om starka naturvårdsmässiga skäl finns kan naturtypen undantagsvis även vid gynnsamt tillstånd tillåtas ha en högre täckningsgrad av träd och buskar än 30 %.
- Vid fuktig-våt mark se fukthedar (4010) eller fuktängar (6410). Måttligt fuktiga partier kan ingå i stagg-gräsmarker (det är där t ex granspira och hirsstarr kan förekomma).
- Förekommer fler än enstaka hamlade träd (pågående hamling eller där hamlingen lätt kan återupptas) se lövängar (6530).

Viktiga strukturer och funktioner

- Kalkfattig mark
- Tydligt hävdpräglad markvegetation.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning.
- Öppen miljö som i normalfallet inte har mer än 30 % täckningsgrad av träd och buskar. Ett visst inslag av buskar och träd är dock oftast gynnsamt.
- Naturlig näringsstatus (ej gödningspåverkat annat än från betande djur).

Betydelsen av olika strukturer och funktioner kan variera mellan olika objekt och vid bevarandearbetet måste det enskilda objektets förutsättningar beaktas. Det kan även finnas ytterligare strukturer och funktioner förutom de ovan nämnda som har betydelse i enskilda fall.

Typiska och karakteristiska arter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	K-art	T-art	Region
Kärlväxter				
<i>Agrostis capillaris</i>	rödven	K-art		
<i>Ajuga pyramidalis</i>	blåsuga		T-art	B, K

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 6230 STAGG-GRASMARKER

<i>Antennaria dioica</i>	kattfot	K-art	T-art	A, B, K
<i>Arnica montana</i>	slättergubbe	K-art	T-art	B, K
<i>Bistorta vivipara</i>	ormrot		T-art	B, K
<i>Botrychium lunaria</i>	låsbräken		T-art	A, B, K
<i>Calluna vulgaris</i>	ljung	K-art		
<i>Campanula rotundifolia</i>	liten blåklocka		T-art	A, B, K
<i>Carex pilulifera</i>	pillerstarr	K-art	T-art	B, K
<i>Carex pallescens</i>	blekstarr	K-art		
<i>Carex panicea</i>	hirsstarr	K-art		
<i>Dactylorhiza maculata ssp. maculata</i>	jungfru marie nycklar		T-art	A, B, K
<i>Danthonia decumbens</i>	knägräs	K-art	T-art	B, K
<i>Euphrasia nemorosa</i>	grå ögontröst		T-art	B, K
<i>Euphrasia stricta</i>	vanlig ögontröst	K-art	T-art	B, K
<i>Festuca ovina</i>	fårsvingel	K-art		
<i>Galium saxatile</i>	stenmåra	K-art	T-art	B, K
<i>Galium suecicum</i>	backmåra		T-art	B, K
<i>Gentianella campestris</i>	fältgentiana		T-art	A, B, K
<i>Gymnadenia conopsea</i>	brudsporre		T-art	A, B
<i>Gymnadenia nigra</i>	brunkulla		T-art	A, B
<i>Helianthemum nummularium</i>	solvända		T-art	B, K
<i>Hypochoeris maculata</i>	slätterfibbla		T-art	A, B, K
<i>Lathyrus linifolius</i>	gökärt,	K-art		
<i>Nardus stricta</i>	stagg	K-art	T-art	B, K
<i>Orchis mascula</i>	sankt pers nycklar		T-art	B, K
<i>Pedicularis sylvatica</i>	granspira		T-art	A, B, K
<i>Pilosella lactucella</i>	revfibbla		T-art	A, B, K
<i>Pilosella officinarum</i>	gråfibbla	K-art		
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol		T-art	B, K
<i>Platanthera chlorantha</i>	grönvit nattviol		T-art	B, K
<i>Polygala vulgaris</i>	jungfrulin	K-art	T-art	B, K
<i>Potentilla erecta</i>	blodrot	K-art		
<i>Rhinanthus minor</i>	ängsskallra		T-art	B, K
<i>Succisa pratensis</i>	ängsvädd	K-art	T-art	A, B, K
<i>Veronica officinalis</i>	ärenpris	K-art		
<i>Viola canina ssp. canina</i>	ängsviol	K-art	T-art	A, B, K
<i>Viola canina ssp. montana</i>	norrlandsviol		T-art	A, B, K
Fjärilar				
<i>Adscita statices</i>	allmän metallvingesvärmare		T-art	B, K
<i>Argynnis adippe</i>	skogspärlemorfjäril		T-art	B, K
<i>Argynnis aglaja</i>	ängspärlemorfjäril		T-art	B, K
<i>Argynnis niobe</i>	hedpärlemorfjäril		T-art	B, K
<i>Aricia artaxerxes</i>	midsommarblåvinge		T-art	B, K
<i>Aricia eumedon</i>	brun blåvinge		T-art	B, K

Aricia nicias	turkos blåvinge	T-art	B
Boloria euphrosyne	pyrdlig pärlemorfjäril	T-art	A, B, K
Boloria selene	brunfläckig pärlemorfjäril	T-art	A, B, K
Erynnis tages	skogsvisslare	T-art	B, K
Hesperia comma	silversmygare	T-art	B, K
Lycaena hippothoe	violettkantad guldvinge	T-art	B, K
Lycaena virgaureae	vitfläckig guldvinge	T-art	B
Maniola jurtina	slättergräsfjäril	T-art	B, K
Melitaea cinxia	ängsnätfjäril	T-art	B, K
Polyommatus semiargus	ängsblåvinge	T-art	B, K
Pyrgus malvae	smultronvisslare	T-art	B, K
Zygaena lonicerae	bredbrämrad bastardsvärmare	T-art	B, K
Zygaena minos	klubbsprötad bastardsvärmare	T-art	B, K
Zygaena osterodensis	smalsprötad bastardsvärmare	T-art	B, K
Zygaena viciae	liten bastardsvärmare	T-art	B, K
Zygaena filipendulae	allmän bastardsvärmare	T-art	B, K

Klassificering enligt andra klassificeringssystem

Klassificeringssystem	Naturtypens motsvarighet
VIN:	Artrik variant av 5.1.3.3 Stagghed-typ 5.2.3.3.a Staggängs-variant (av 5.2.3.3 Gräs-lågstarrängs-typ).
EUNIS:	E1.71 [Nardus stricta] swards

Utbredning och förekomst

Länk: Gemensam text (utbredning och förekomst)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf

#5

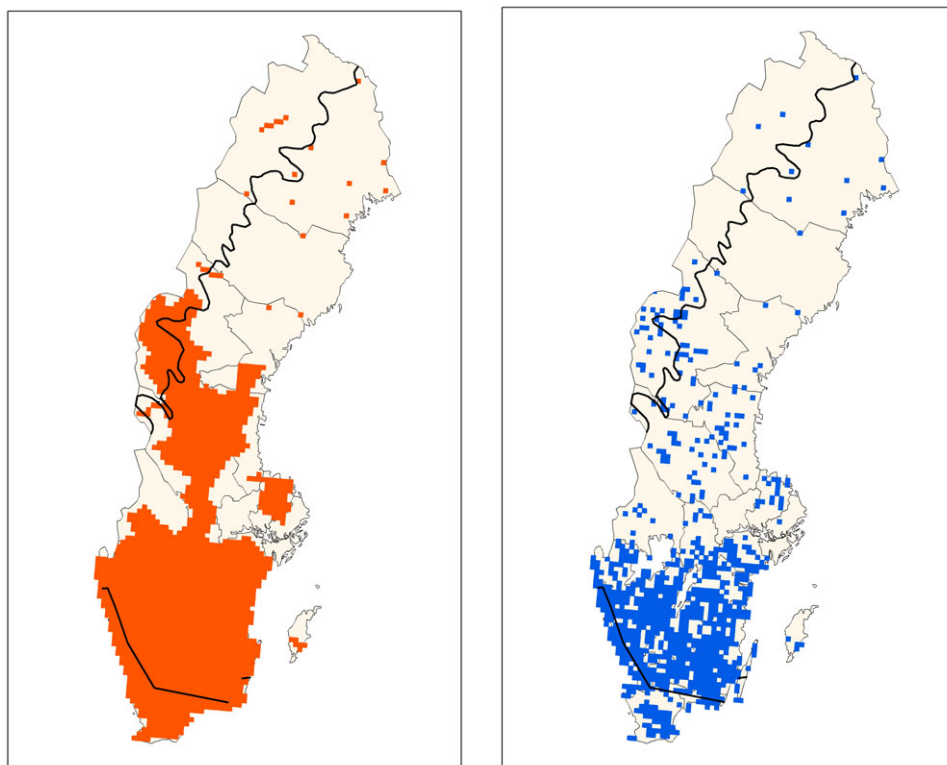
Rapporterad nationell bevarandestatus år 2007

Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpekade för naturtypen (st)	13	174	53	232
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)	15 300	158 000	22 500	195 800
Referensvärde (km ²)	15 300	158 000	22 500	195 800
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Otillräcklig	Gynnsam	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	Stabil	
Förekomstareal				
Aktuellt värde (km ²)	15,0	28,0	5,7	48,7

Referensvärde (km ²)	15,0	200,0	12,0	227,0
Bedömning aktuell status	Otillräcklig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Kvalitet				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Framtidsutsikt				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Samlad bedömning				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	

Kommentarer till rapporterade uppgifter

Skäl till att naturtypen inte bedöms ha gynnsam bevarandestatus är upphörd eller bristande hävd, igenväxning, gödsling, kvävedfall, för små och fragmenterade arealer, bristande landskapsmosaik orsakat av rationellt jord- och skogsbruk och en negativ utveckling för arter som förekommer i naturtypen. Trots att det aktuella värdet överensstämmer med referensvärdet görs bedömningen att förekomstarealen inte är gynnsam på grund av att den minskar i omfattning. Naturtypen minskat kraftigt och fragmenterats under 1900-talet. Nämnade problem och nedläggningar av jordbruk förväntas bestå framöver.



Figur 1. Svenskt utbredningsområde (till vänster) och förekomstareal (till höger).

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#8](#)

Många insektsarter och fåglar är beroende av andra miljöer utanför naturtypen för häckning, skydd, födosök eller delar av sin livscykel. Det kan till exempel röra sig om andra gräsmarkstyper, buskmarker trädrika marker eller blomrika kantzoner.

Gynnsamt tillstånd/bevarandestatus förutsätter att de typiska arterna inte minskar påtagligt i området respektive på biogeografisk nivå eftersom typiska arter indikerar att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner.

Förvaltning/skötsel

Bete (alternativt slåtter och höbärgning), röjning av igenväxningsvegetation. Skötseln bör utformas enligt objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör i första hand vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. Hävdtrycket kan variera inom ett brett intervall så länge skadlig förnaansamling undviks och starkt slitna partier ej dominerar. Viss variation i markvegetationens höjd över tiden och mellan olika delar av objektet är en förutsättning för många arters överlevnad. Inslag av buskar, snår och bryn är gynnsamt för många organismer genom att erbjuda skydd, skapa bättre mikroklimat och kantzoner där örter kan gå i blom utan att betas ner. Bärande buskar och träd är en viktig födokälla för många fågelarter.

Det är inte ovanligt att stagg-gräsmarker har en historia som ängsmarker, och/eller har en flora och fauna innehållande arter som är känsliga för hårt bete under sommaren. Där det förekommer hotade eller regionalt sällsynta arter, eller där marken har en välbevarad ängsvegetation, är det motiverat att anpassa hävden efter det genom t ex begränsat bete under sommaren.

I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.

Hotbild

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

- Gängse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för naturtypen sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprovning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- Landsbygdsprogrammets (2007-2013) miljöersättningar innebär att jordbrukare kan få ersättning för skötsel av slätterängar och betesmarker. Jordbrukare som uppfyller vissa generella skötselvillkor kan få ersättning för allmänna värden. Länsstyrelsen beslutar om vilka marker som därutöver kan få ersättning för skötsel av särskilda värden och fastställer skötselvillkoren i en åtagandeplan. Stöd för kompletterande åtgärder kan lämnas när natur- och kulturmiljövärdena kräver skötsel som lövtäkt, lieslätter eller efterbete. Dessutom finns ett projektstöd för restaurering av slätterängar och betesmarker. Ersättning för vissa insatser kan också erhållas från Utvald miljö inom landsbygdsprogrammet.
- Information och rådgivning bedrivs bland annat inom landsbygdsprogrammets åtgärder för kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet. Länsstyrelserna ansvarar för den regionala verksamheten som omfattar kostnadsfri enskild rådgivning, kurser och fältvandringar.
- Åtgärder för att uppnå miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning och Ett rikt växt- och djurliv ökar möjligheten att uppnå gynnsam bevarandestatus för naturtypen.
- Genomförandet av Åtgärdsprogram för flera fjärilsarter, Brunkulla, Vityxne, Finnögontröst, Gentianor i naturliga fodermarker, Svampar i ängs- och betesmarker.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#11

- Naturtypen ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 1 och är en prioriterad naturtyp där.
- Regelverk som är särskilt viktiga för naturtypen är de som är knutna till naturliga fodermarker och jordbrukets miljöersättningar

Bevarandemål, målindikatorer och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#19

På Naturvårdsverkets hemsida om uppföljning i skyddade områden, finns en rapport (6379:2010) om uppföljnings i skyddade områden. Den beskriver arbetet med formulering av mål och användande av målindikatorer för att följa upp målen. Rapporten beskriver det generella arbetet, och uppföljningen i detalj beskrivs i manualer för uppföljning av olika naturtyper. Det finns även manualer för uppföljning av olika naturtypsgrupper. Där finns information om arbetsmetoder, och exempel på olika målindikatorer.

Det finns bland annat manualer för Betesmarker och slåtterängar, för Flygbildstolkning och för olika artgrupper.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#10

Naturtyps- och ekosystemvis litteratur

Ekstam, U. & Forshed, N. (1992): Om hävden upphör. Kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Ekstam, U. & Forshed, N. (1996): Äldre fodermarker. Betydelsen av hävdregimerna i det förgångna, Målstyrning, Mätning och uppföljning. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Götmark, F., Gunnarsson, B. & Andrén, C. (1998): Biologisk mångfald i kulturlandskapet - Kunskapsöversikt om effekter av skötsel av biotoper, främst ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. Rapport 4835.

Jordbruksverket (1994-2003): Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. Faktaserie.

Jordbruksverket. (1998): Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.

Riksantikvarieämbetet. (1994): Skötsel av kulturvärden i odlingslandskapet. Faktabladserie.

Riksantikvarieämbetet. (1996): Odlingslandskapet - en lång markanvändnings historia.

Kontaktuppgifter

Anders Jacobson,
anders.jacobson@artdata.slu.se
018-67 24 79

ArtDatabanken
Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala